

Hestina japonica.

In het land van Madame Butterfly

Tijdens het schrijven van dit artikel zit ons land alweer geruime tijd in de coronacrisis. Buitenlandse trips zijn niet mogelijk of aan strenge restricties gebonden waardoor Nederlandse vlindersaars genoodzaakt zijn in eigen land rond te neuzen in plaats van verre oorden op te zoeken. Daarom maak ik nu een reis naar memory lane toen COVID-19 de wereld nog niet op zijn kop had gezet. Japan stond al lang op onze bucketlist met zijn prachtige bezienswaardigheden en aloude zorgvuldig gekoesterde tradities. Het is ook het land waar zich het tragische verhaal afspeelt van de jonge geisha Cho-Cho-san, beter bekend onder de naam Madame Butterfly. Een verhaal, opera, film en lied hebben haar wereldberoemd gemaakt.

De mooiste tijd om het land van de rijzende zon te bezoeken is wanneer de kersbomen in bloei staan. De roze bloesem, sakura genaamd, trekt vele selfsmakende toeristen aan en het is in die periode dan ook een drukte van belang. De korte bloeitijd is van januari tot begin mei, naargelang waar men zich bevindt in Japan. Wel een beetje vroeg voor als je ook nog wat vlinders wil zien.

Het is juli 2006 als we ons in Kyoto, het culturele hart van Japan bevinden. De kersbomen staan inmiddels al vol in het blad en vallen niet meer op. De oude voormalige hoofdstad van Japan kan bogen op een lange historie en omdat de voormalige keizerlijke hoofdstad ongeschonden uit de Tweede Wereldoorlog is gekomen en verwoestende aardbevingen bespaard is gebleven, staan vele historische bouwwerken nog fier overeind. Dus we hoeven ons niet te vervelen de komende tijd.

Shinto-schrijnen (jinja) en boeddhistische tempels (ji)

De ontelbare religieuze heiligdommen in Kyoto zijn vaak omgeven door groen. Dit kan variëren van een kleine tuin tot een groot bos. Het is dan ook niet verwonderlijk dat op een warme zomernacht diverse nachtvlinders op de muren van deze gebouwen gaan zitten. Enkele ‘motten’ die we zagen, zijn *Macrocilix mysticata* (een spanner die op een smiley lijkt), *Pogonopygia nigralbata* (bonte bessenvlinderachtige) en *Narosoideus flavidorsalis* (een slakrups). In een tempel ontdekken we een grote parelmoerglanzende pyralide, de buxusmot. Het was mijn eerste waarneming van deze beruchte buxusvernieler. Dagvlinders laten zich hier in mindere mate zien, maar toch kwam ik enkele soorten tegen: *Papilio xuthus*, *Ypthima argus* (zandoog), *Zizeeria maha* (blauwtje), *Potanthus flavus* en *Parnara guttata* (beide dikkopjes).

Japanse en westerse tuinen

De traditionele Japanse (zen)tuin wordt gedomineerd door de kleuren groen, bruin en grijs. Varens, mossen, struiken, bomen, rotsen en zandpatronen nemen een prominente plaats in. Rust is wat centraal staat. Vaak zijn er ook waterpartijen en siervijvers aangelegd waarin de nationale vis van het land vertoeft. Deze koi, een karper, is bontgekleurd met oranje, gele, rode, zwarte en witte tinten. Libellen en juffers zijn hier natuurlijk ook te zien, in tegenstelling tot dagvlinders, die hier weinig van hun gading vinden. Daarvoor moet je de Europese tuinen gaan opzoeken en in Kyoto zijn het vooral de Botanical Gardens waar juist de kleurenpracht domineert. Hier ontbreekt het niet aan vele noodzakelijke nectarplanten, zoals de bekende paarsbloeiende vlindermagneet ijzerhard. Daar zien we *Neptis pryeri*, die zeer veel lijkt op de lathyruszwever, *Argynnis hyperbius*, die nauw verwant is aan onze

Tekst:
Joep Steur

Neptis pryeri lijkt erg op de lathyruszwever.

‘Nederlandse’ dagvlinders in Japan	
Koninginnenpage	<i>Papilio machaon hippocrates</i>
Groot geaderd witje	<i>Aporia crataegi adherbal</i>
Groot koolwitje	<i>Pieris brassicae</i>
Klein geaderd witje	<i>Pieris napi</i>
Klein koolwitje	<i>Pieris rapae crucivora</i>
Oostelijk resedawitje	<i>Pontia edusa davendra</i>
Oranjetipje	<i>Anthocharis cardamines hayashii/isschikii</i>
Kleine vuurvliinder	<i>Lycaena phlaeas daimio</i>
Iepenpage	<i>Satyrium w-album fentoni</i>
Tijgerblauwtje	<i>Lampides boeticus</i>
Boomblauwtje	<i>Celastrina argiolus ladonides</i>
Veenbesblauwtje	<i>Agriades optilete</i>
Pimpernelblauwtje	<i>Phengaris teleius daisensis/hosonoii/kazamoto/ogumae</i>
Heideblauwtje	<i>Plebejus micrargus/pseudaegon</i>
Staartblauwtje	<i>Cupido argiades hellotia</i>
Braampareldoervliinder	<i>Brenthis daphne iwatensis/rabdia</i>
Purperstreeppareldoervliinder	<i>Brenthis ino mashuensis/tigroides</i>
Keizersmantel	<i>Argynnis paphia tsushimana</i>
Grote pareldoervliinder	<i>Argynnis aglaja basalis/fortuna</i>
Kleine ijsvogelvliinder	<i>Limenitis camilla japonica</i>
Grote ijsvogelvliinder	<i>Limenitis populi jezoensis</i>
Landkaartje	<i>Araschnia levana obscura</i>
Gehakkelde aurelia	<i>Polygonia c-album hamigera</i>
Rouwmantel	<i>Nymphalis antiopa asopos</i>
Oostelijke vos	<i>Nymphalis xanthomelas japonica</i>
Kleine vos	<i>Aglais urticae connex/esakii/urticae</i>
Dagpauwoog	<i>Aglais io geisha</i>
Distelvlinder	<i>Vanessa cardui</i>
Aardbeivliinder	<i>Pyrgus malvae</i>
Bont dikkopje	<i>Carterocephalus palaemon akaishianus</i> <i>Carterocephalus palaemon satakei</i>
Groot dikkopje	<i>Ochlodes sylvanus</i>
Zwartsprietdikkopje	<i>Thymelicus lineola</i>

Afra Steur

Het Myoshin-ji-tempelcomplex, vlinderloze zentuin.

keizersmantel, *Eurema hecabe* (een geeltje) en de grotendeels zwarte page *Papilio memnon*. Wilde bloemen vindt men vooral langs kanaaltjes, waterlopen en verwaarloosde terreintjes waar ‘onkruid’ zoals fijnstraalachtige bloemen welig kunnen tieren. Dat zijn goede plekken om dagvlinders te spotten. Naast *Hestina japonica*, *Polygonia c-aureum*, oostelijke luzernevlinder, ook ‘Nederlandse’ soorten als klein koolwitje, kleine vuurvliinder, boomblauwtje en staartblauwtje.

Het vermaarde Myoshin-ji-tempelcomplex met maar liefst 47 subtempels dateert uit de 14e eeuw. Het bezit diverse traditionele Japanse tuinen waaronder een zentuin met rotsen, witte kiezelstenen en groenblijvende struiken en bomen. Dit is een plek om

te mediteren. Het gezoem en gefladder van bijen en vlinders zou de stilte zoekende alleen maar afleiden en zodoende is zo’n tuin zo goed als bloemloos. Bij de subtempel Taizo-in ligt weer een geheel andere typisch Japanse tuin; de kiezelstenen zijn hier vervangen door water in de vorm van een stromend beekje en een vijver en de beplanting is aanzienlijk gevarieerder. Maar van een echte bloemenzee is nog steeds geen sprake. We zien wel twee mooie vlinders hier: een grote zandoog genaamd *Lethe sicilicis* die zich in het gebladerte ophoudt en een mooie staartloze page *Graphium sarpedon* die voedingsstoffen uit de grond opzuigt. Deze blauwe vlinder is een goede vlieger en kan daardoor op verschillende plekken opduiken. Wandelend door de stad zien we *Pidorus glaucopsis*,

een bloeddrupje met de mooie Engelse naam White-banded Jewel. Het vuurrode kopje valt meteen op. Een van de opmerkelijkste rupsen die we tegen zijn gekomen is die van de slakrups *Parasa lepida*. Oorspronkelijk niet inheems in Japan, maar nu vooral te vinden in stedelijk groen zoals stadsparken, waar hij schadelijk kan zijn voor de beplanting. De rups ziet eruit als een soort alien en toen ik het beest van dichtbij wou fotograferen spoot hij een straaltje vloeistof in mijn gezicht. Gelukkig beschermde de camera mijn ogen. Er is trouwens een link naar Nederland, want de Amsterdamse entomoloog Pieter Cramer heeft de soort voor het eerst beschreven in 1799.

Libellen (Tonbo of Akitsu)

Met ongeveer tweehonderd soorten libellen en juffers is Japan uitermate plezant voor de liefhebber van deze jagende insecten en ook de Japanners zelf zijn er verzot op. Bij de samoerai stonden libellen al in hoog aanzien. Zij stonden symbool voor moed en snelheid en zouden de krijgers kracht en bescherming geven. Afbeeldingen van libellen werden daarom aangebracht in hun wapentuig en kledinguitrusting. Met een beetje fantasie doen de contouren van Japan trouwens denken aan het lijf van een libel. Vlakbij het shinto-heiligdom Heian-jinja met zijn vermiljoenrode kleuren zagen we lagereschooljongens achter deze 'helikopters' aan rennen om ze te vangen in typische doorschijnende plastic bakjes. Of ze daarna weer losgelaten werden, is ons niet bekend. In Kyoto heb ik enkele soorten op naam kunnen brengen van exemplaren die we gezien hebben: *Orthetrum triangulare*, *Sieboldius albardae*, bandheidelibel en witpuntoeverlibel.

Dagvlinders

Er zijn ongeveer 330 dagvlindersoorten in Japan waargenomen. Ruwweg 1 op de 10 is ook uit ons land bekend en 1 op de 6 dagvlindersoorten komt in Europa voor. Dus Japan heeft een mooie mix van Europese en Aziatische soorten. Zoals in de tabel is te zien, gaat het vaak om ondersoorten.

Voor degene die heel graag een geisha wil zien, maar niet naar Japan kan om een of andere reden: kijk eens op het omslag van dit tijdschrift.

In ons eigen land is de bladroller *Olethreutes arcuella* met de naam geisha een algemene verschijning die zijn, of in dit geval haar naam eer aandoet. De vleugeltekening zou zó model kunnen staan voor de duurste kimono's. De vrijwel identieke *Olethreutes subtilana* is inheems in Japan en zou de inspiratiebron kunnen zijn geweest voor de bijzondere gewaden van de geisha's. Wie zal het zeggen ...

Foto's rechts van boven naar onder:

Polygonia c-aureum, het neefje van onze gehakkelde aurelia.

Graphium Sarpedon in het Myoshin-ji-tempelcomplex.

Sieboldius albardae is een van de tweehonderd libellensoorten in Japan.

Joep Steur

Joep Steur

Joep Steur

Literatuur

Esaki, Teiso et al. (1999). Moths of Japan in color.

Gakken (2005). Insect larvae of Japan.

Matsuka, Hirotaka (1994). A Guidebook of the Japanese Butterflies.

Seibido (1994). YAMA-KEI Pocket Guides and Field Books (1996) over insecten en vlinders.

Digital Moths of Japan. Website (2021).

